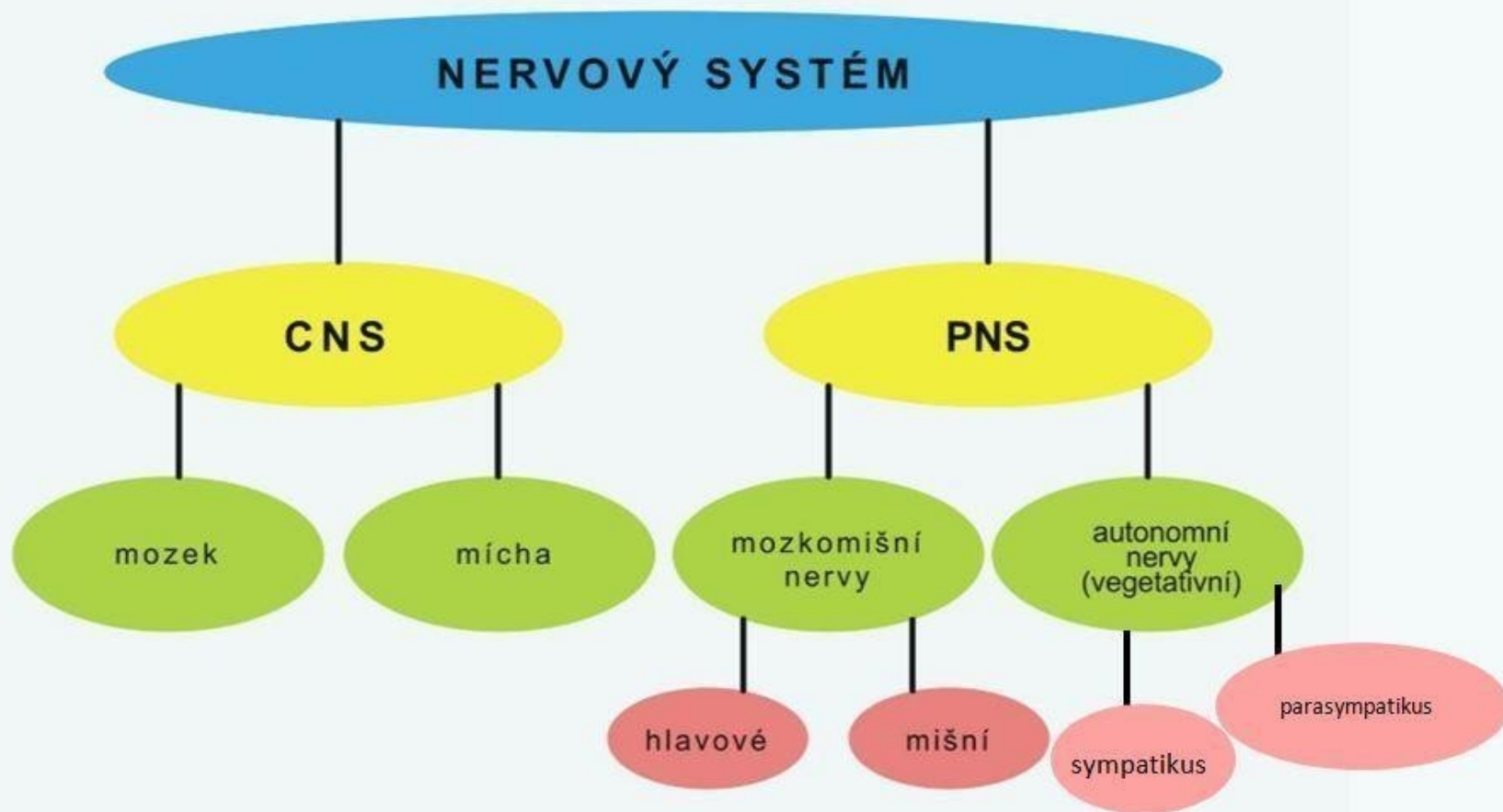
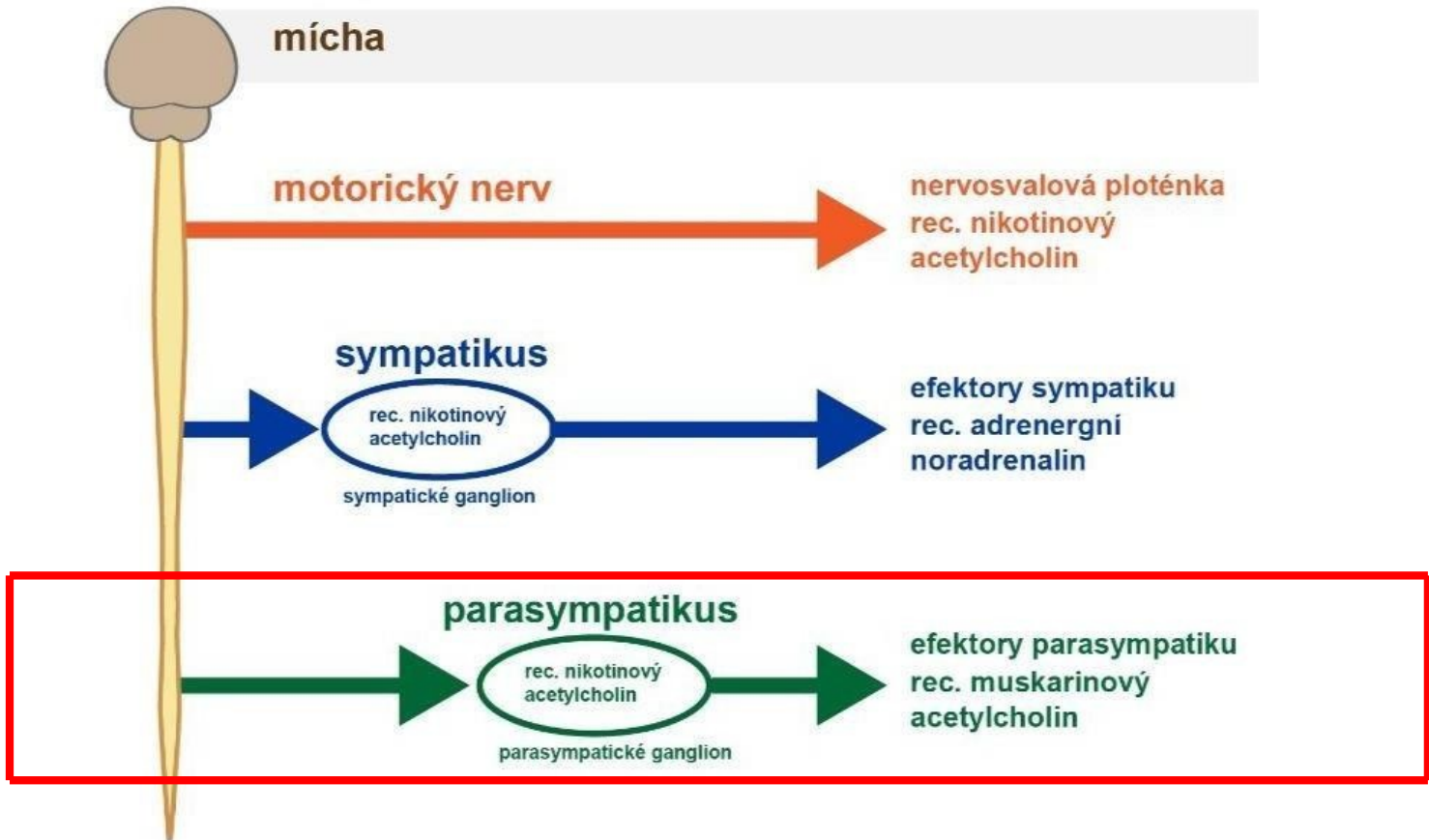

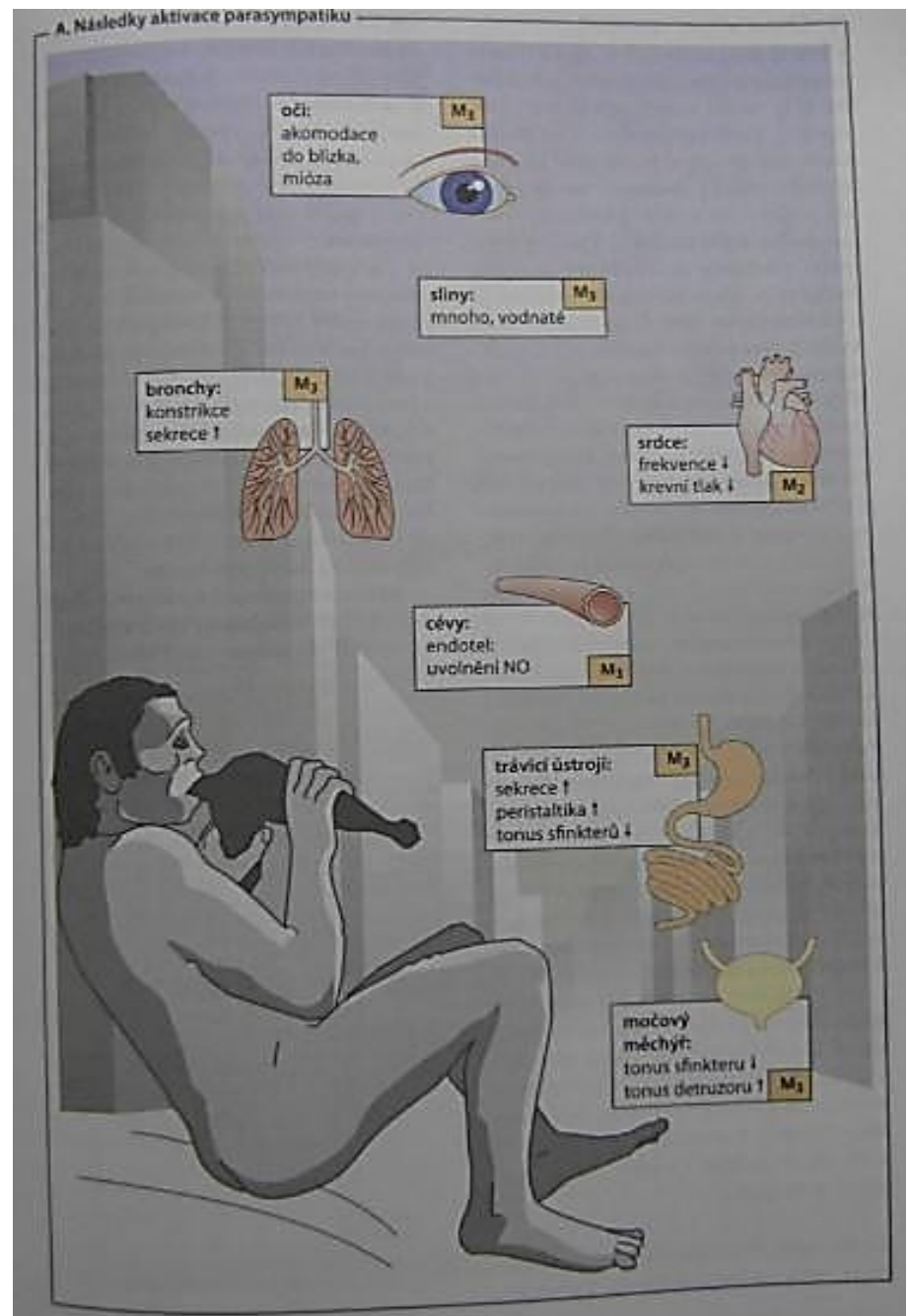
Parasympatikus

Parasympatikus

Účinky parasympatiku

Parasympatický nervový systém

- převládá za anabolického stavu
- neurotransmitter – **acetylcholin (Ach)**
- cholinergní synapse
- rozklad Ach – acetylcholinesteráza (AChE),
butyrylcholinesteráza (pseudocholinesteráza)
- cholinergní vlákna – pregangliová vlákna,
somatická motorická vlákna, postgangliová vlákna parasympatiku

Acetylcholinové receptory

1. nikotinové receptory

- nikotinový *muskulární* (N_M -receptor) – na nervosvalové ploténce (somatický nerv – kosterní sval)
- nikotinový *neuronální* (N_N -receptor) – na postsynaptické membráně vegetativních ganglií (S, PS)

2. muskarinové (M-receptory) – 5 typů

- M_1 („neuronální“) – v CNS, parietálních buňkách žaludku
- M_2 („kardiální“) – v srdci, neuronálních tkáních, hladkých svalech
- M_3 („žlázy/hladké svaly“)

Přehled muskarinových účinků

Cílový orgán , receptory			Účinky periferní
orgán, kde je uložen M-receptor			stimulace/inhibice funkce
oko	m. sphincter pupillae	M ₃	kontrakce → mióza (zúžení zornice), snížení nitroočního tlaku
	m. ciliaris		kontrakce, uvolnění závěsného aparátu čočky, čočka se stane více vypouklou → akomodace, vidění do blízka
srdce	SA uzel	M ₂	pokles srdeční frekvence (bradykardie)
	síň		pokles síly stahu
	AV uzel		zpomalení rychlosti vedení
	komory		pokles síly stahu
cévy		M ₃	dilatace nepřímá vyplavení NO z endotelu → sklon k hypotenzi
bronchy	hladké svaly	M ₃	bronchokonstrikce
	žlázy	M ₃	zvýšení sekrece → kašel, dechová tíseň

Přehled muskarinových účků

Cílový orgán , receptory			Účinky periferní
GIT	motilita	M ₂	zvýšená motilita
	svěrače		uvolnění svěrače
	sekrece žláz		zvýšená motilita → syndrom průjmu
močový měchýř	m. detrusor	M ₂ , M ₃	kontrakce
	svěrač		uvolnění → mikce
žlázy potní, slinné, slzné		M ₃	zvýšení sekrece → pocení, slinění, slzení
účinky centrální			
aktivace M1- a M2-receptorů v CNS muskarinovými agonisty pronikajícími hematoencefalickou bariérou			způsobuje třes, zvyšuje lokomoční aktivitu, zlepšuje kognitivní schopnosti (paměť, učení)

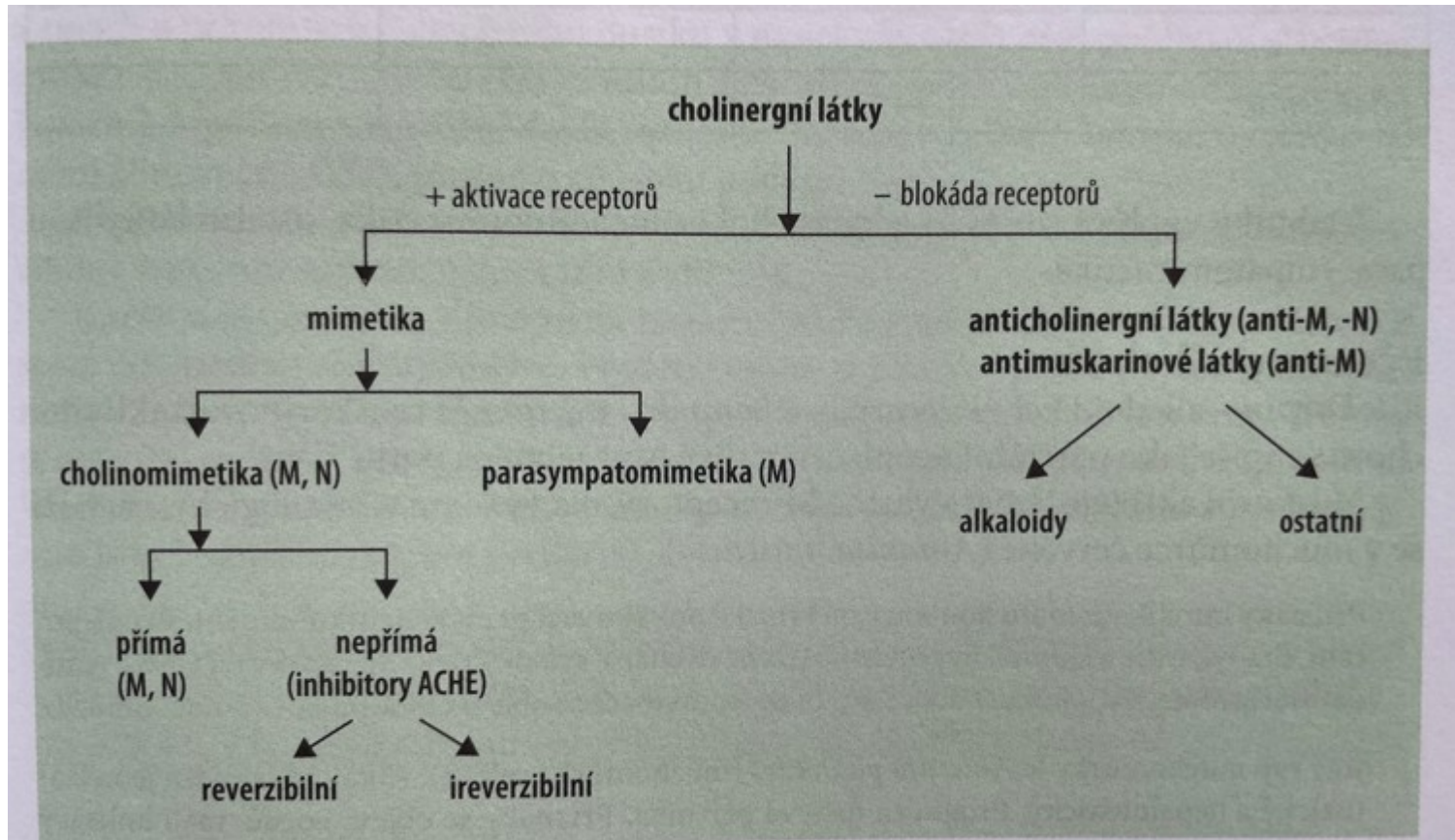

Parasympatikus

- rozdělení cholinergních látek:
  - a) látky ovlivňující M-receptory – (tzv. parasympatotropní působení) *parasympatomimetika* (PSM) x *parasympatolytika* (PSL)
  - b) látky s účinkem na M i N-receptory – (tzv. cholinotropní účinky) *cholinomimetika* x *cholinolytika*

pozn. cholinotropní je širší pojem než parasympatotropní

Cholinergní látky

Schéma 2.1 Látky ovlivňující cholinergní systém

LP ovlivňující parasimpatikus

parasympatomimetika

parasympatolytika

přímá PSM

nepřímá PSM

terciární N

kvartérní N

estery cholinu

alkaloidy

reversibilní

ireversibilní

-atropin
-skopolamin
-biperiden
orfenadrin

-butylskopolamin
-ipratropium
-tiotropium
-aklidinium
-trospium
-solifenacin
-mirabegron

-acetylcholin
-karchol
-betanechol

-muskarin
-pilokarpin
-nikotin

-edrofonium
-pyridostigmin
-distigmin
-neostigmin
-fysostigmin

-sarin
-soman
-tabun

Parasympatomimetika

- imitují stimulaci parasympatiku (napodobují působení Ach na M-rp. PS)
- přímá – estery cholinu
  - alkaloidy
- nepřímá – reverzibilní inhibitory AchE
  - irreverzibilní inhibitory AchE

Řehled přímých parasymptomimetik a cholinomimetik

Mimetikum	Muskarinové receptory	Nikotinové receptory	Hydrolyza AChE
Acetylcholin	+++	+++	+++
Karbachol	++	+++	-
Betanechol	+++ (M ₃)	-	-
ALKALOIDY			
Muskarin	+++	-	-
Pilokarpin	++	-	-
Nikotin	-	+++	-

Přímá parasymptomimetika

účinky na KVS:

- zpomalení FS, snížení síly kontrakce
- vazodilatace cév

účinky na respirační systém:

- kontrakce hladkých svalů bronchů
- zvýšení sekrece v průdušnici a bronších

účinky na GIT a urogenitální systém:

- zvýšení salivace a kyselé sekrece žaludku
- zvýšení tonu a peristaltiky, snížení tonu svěračů
- usnadnění močení

Přímá parasymptomimetika

účinky na sekreci žláz:

- zvýšení žlázové sekrece (potní, slzné a jiné)

účinky na oko:

- mióza, akomodace do blízka
- snížení nitroočního tlaku

Estery cholinu

- obsahují kvarterní dusík a esterickou skupinu
- relativně nerozpustné v tucích
- používané hlavně dříve, dnes přednost nepřímá PSM
- acetylcholin
  - neselektivní působení (M i N-účinky)
  - špatná absorpce z GIT, špatný prostup membránami (HEB)
  - velmi krátký účinek (hydrolýza AchE)
  - dnes - vzácně u operací katarakty (dříve i.v. k vyvolání vazodilatace)
- karbachol (Miostat®)
  - syntetický derivát cholinu
  - odolný vůči AchE
  - vyvolání miózy, snížení nitroočního tlaku – oční kapky

Přirozené alkaloidy

- muskarin – *Amanita muscaria*
  - toxikologický význam
  - M-rp.
  - příznaky intoxikace typické pro aktivaci PS (slinění, slzení, pocení, bradykardie, hypotenze, zhoršené dýchání, svalový třes)

- pilocarpin (Fotil®, Fotil Forte®)
  - dobře se resorbuje (trojmocný dusík)
  - prochází HEB → stimulace CNS
  - výhradně v oční lékařství – mióza, snížení nitroočního tlaku po operacích, léčba galukomu

Přirozené alkaloidy

- nikotin - alkaloid *Nicotiana tabacum*
  - absorbuje se sliznicí dutiny ústní, z dýchacích cest
  - snadno prochází HEB
  - silně návykový
  - stimuluje sympatická i parasympatická ganglia
  - ve velkých dávkách depolarizační blokáda
  - stimuluje četné receptory, bifázicky působí na uvolňování adrenalinu z dřeně nadledvin
  - v GIT zvyšuje motilitu a sekreci
  - intoxikace je většinou náhodná (40-50mg)
  - smrt i během několika minut (selhání dýchání)

Nepřímá parasymptomimetika

- účinky vyvolány bloádou AchE
- neselektivní působení – parasymptomimetické i cholinomimetické (M i N - rp.)
- AchE má 2 oblasti – anionické místo
– esterické, aktivní místo
- Ach se naváže na obě místa → odštěpení cholinu → hydrolýza acetylové skupiny
- jednotlivé inhibitory se liší strukturou a fyzikálně chemickými vlastnostmi → délka účinku
- z praktického hlediska se dělí na reverzibilní a ireverzibilní

Reverzibilní inhibitory AchE

- strukturou více či méně podobné Ach
- **účinky na srdce:** převládají M-účinky - ↓ FS, zpomalení AV vedení, ↓ kontraktility síní
- **nervosvalový přenos:** ↑ síly stahů (svalové záškuby)
- **CNS:** stimulace CNS
- ↑ žláзовé sekrece, hypermotilita GIT

Reverzibilní inhibitory AchE

- **terapeutické využití:**
  - prevence a léčba pooperačních atonií GIT a močových cest
  - vyvolání miózy a ↓ nitroočního tlaku u glaukomu
  - antidota periferních kompetitivních myorelaxancií
  - léčba Alzheimerovy choroby
  - myasthenia gravis
- **NÚ:**
  - mióza, ↑ žlázové sekrece, nauzea, vomitus, bronchokonstrikce, bradykardie, ↓TK, excitace, zmatenost, křeče, koma, cholinergní krize (svalová paralýza) – při předávkování

Reverzibilní inhibitory AchE

- edrofonium (Enlon®)
  - krátký účinek (2-10 min)
  - diferenciální diagnóza myasthenia gravis (i.v.)
  - léčba myasthenické krize
  - antagonizace účinku periferních kompetitivních myorelaxancií
- neostigmin (Syntostigmin®)
  - pooperační atonie v GIT a močových cestách
  - antagonizování účinku periferních kompetitivních myorelaxancií
  - léčba myasthenie gravis
  - nežádoucí parasymptické účinky lze potlačovat podáváním atropinu

Reverzibilní inhibitory AchE

- pyridostigmin (Mestinon®)
  - slabší účinek než neostigmin, delší nástup, trvá déle
  - myasthenia gravis – kombinace s neostigminem
  - centrální a periferní parézy
  - střevní atonie, atonická obstipace
  - pooperační retence moči
- distigmin (Ubretid®)
  - podává se p.o., zvýšené riziko cholinergní krize (prodloužený účinek)
  - pooperační atonie v GIT a močových cestách
  - paralytický ileus, hypotonická chronická zácpa
  - myasthenia gravis

Irreverzibilní inhibitory AchE

- **ne terapeuticky**, toxikologický význam (organofosfáty)
- některé kontaktní nervové jedy – **sarin, soman, tabun**
- v zemědělství – insekticidy – parathion, DDT
- vysoce lipofilní – pronikají i neporušenou kůží
- velmi pevná vazba na AchE, účinek dny-týdny; pozdní neurotoxické komplikace (polyneuritidy, demyelinizace)
- nutná rychlá a včasná opatření
- projevy intoxikace: mioza, poruchy vidění, bolesti hlavy, nevolnost, zvracení, křeče v GIT, zvýšená sekrece žláz, bradykardie pokles TK, svalové záškuby/křeče
- antidota - reaktivátory AchE, tzv. oximy (trimedoxim, pralidoxim)

Parasympatolytika

= antagonisté Ach na muskarinových receptorech (antimuskarinika)

- periferní efekt je výrazně závislý na použité dávce

EFEKT:

účinek na žláзовou sekreci: ↓ sekrece slinných, slzných, bronchiálních a potních žláz (žaludeční sekrece ovlivněna méně) - suchá, horká kůže

oko: mydriáza,
ztráta schopnosti reagovat na světlo,
↓ lakrimace, ↑ nitroočního tlaku

KVS: běžné dávky (0,4-0,6 mg) - ↑ tonu n. vagus – přechodné ↓ FS

Parasympatolytika

KVS: střední a vyšší dávky – tachykardie

dýchací systém: bronchodilatace, inhibice mukociliární funkce, zvýšení tendence ke kumulaci bronchiálního sekretu

GIT: až ve vyšších dávkách – relaxace dutých orgánů, ↓ motility a tonu GIT; zpomalení vyprazdňování žaludku, zpomalení střevní pasáže; relaxace žlučových cest

močové cesty: relaxace hladkých svalů moč.měchýře, ↓ frekvence mikce, nucení na močení

Parasympatolytika

CNS: (látky s terciárním dusíkem)

- atropin – zpočátku stimulace, poté útlum (únava, ospalost)
- skopolamin – od počátku útlum (lepší průnik do CNS)
- centrálně působící PSL ovlivňují extrapyramidový systém –
↓ třesu a svalové rigidity u Parkinsonismu
- antiemetický účinek
- dementogenní účinek (dlouhodobá blokáda M1rp. V CNS)

NEŽÁDOUCÍ ÚČINKY:

- sucho v ústech, suchost kůže, poruchy akomodace,
↑ nitroočního tlaku, palpitace, obstipace, retence moči,
účinky na CNS (neklid, dezorientace, excitace, delirium)

Parasympatolytika

INDIKACE:

- **spasmolytika GIT, močových, žlučových cest**
- **bronchodilatancia**
- Antiarytmika (při bradykardiích)
- ↓ žlázné sekrece
- antiparkinsonika
- mydriatika (vyšetření očního pozadí)
- premedikace před CA
- antiemetika (skopolamin)
- antagonisté při intoxikaci inhibitory AchE

Parasympatolytika

parasympatolytika s terciárním dusíkem (převážně oph gtt)

atropin

homatropin

tropikamid

skopolamin

cyklopentolát

parasympatolytika s kvarterním dusíkem (inh plv)

butylskopolamin

fenspiverin

otilonium

trospium

ipratropium

tiotropium

aklidinium

selektivní parasympatolytika (M1 rp. v žaludku)

pirenzepin

telenzepin

Parasympatolytika s terciárním dusíkem

- podobnou strukturu mají i některá neuroleptika, antihistaminika, antidepressiva - muskarinové NÚ
- dobře se resorbují po p.o. podání, procházejí membránami (HEB)
- v terap. dávkách neovlivňují N-receptory (až vyšší dávky)
- atropin (Atropin®) – většina uvedených indikací, především léčba bradyarytmií, premedikace CA, spasmolytikum GIT a močových cest,...
v očním lékařství – mydriatikum

Parasympatolytika s terciárním dusíkem

- skopolamin – podobný atropinu, lépe prochází do CNS
  - hlavně antiemetikum (p.o., čípky, náplasti)
  - náplasti nedostupné v ČR

další zástupci

- *tropikamid* (Unitropin) – mydriatika
- *biperiden* (Akineton®), *orfenadrin* (Neodolpasse®) → léčba parkinsonismu (i polékového) /mírnění extrapyramidových příznaků

Parasympatolytika s kvarterním dusíkem

- špatně rozpustné v tucích, špatně pronikají skrz membrány
- špatně se resorbují po p.o. – parenterální podání
- nepůsobí na CNS, při lokální aplikaci neprochází do oční komory
- oslabený antimuskarinový úč., zesílený účinek na N-receptory → spasmolytika u funkčních poruch GIT a močových cest

Parasympatolytika s kvarterním dusíkem

- urologie: ↓ nucení na močení (hyperaktivní močový měchýř, léčba enuresis nocturna)
zástupci: *propiverin* (Mictonorm®), *solifenacin* (Vesicare®),
trospium (Spasmed®), *mirabegron* (Betmiga®)
- složené přípravky s analgetikem
- muskulotropní spasmolytikum → *butylskopolamin* (Buscopan®)
- léčba CHOPN a astma
zástupci: *tiotropium* (Spiriva®), *aklidinium* (Bretaris, Genuair®),
ipratropium (Berodual®)

zapamatovat

- anabolický stav
- hlavním NT – Ach
- receptory muskarinové a nikotinové
- rozlišení parasymptotropní (M-rp.) a cholinotropní (M i N-rp.) látky
- PSM – stimulace PS (zvýšení sekrece žláz, zvýšení motility GIT, bradykardie, bronchokonstrikce): Ach, neostigmin, pyridostigmin, organofosfáty
- PSL – inhibice PS (sucho sliznic, relaxace hladkých svalů, bronchodilatace, snížení motility GIT, tachykardie, neklid): atropin, butylskopolamin, propiverin, solifenacin, ipratropium